

Arkeologisk schaktningsövervakning

Uppsala-Näs kyrka

Utvändiga schaktningsarbeten i samband med ombyggnation i Uppsala-Näs kyrka

Uppsala-Näs socken
Uppsala kommun
Uppland

Bent Syse

UPPLANDSMUSEET

Arkeologisk schaktningsövervakning

Uppsala-Näs kyrka

Utvändiga schaktningsarbeten i samband med ombyggnation i Uppsala-Näs kyrka

Uppsala-Näs socken
Uppsala kommun
Uppland

Bent Syse

Omslag: Ett antal ledningar möttes strax utanför bogårdsmuren i väster.

Rapport 2007:14, arkeologiska avdelningen

© Upplandsmuseet, 2007

Planer och foto där ej annat anges: Bent Syse

Allmänt kartmaterial: © Lantmäteriet. Ärende nr MS2006/1674

Upplandsmuseet, S:t Eriks gränd 6, 753 10 Uppsala
Telefon 018-16 91 00. Telefax 018- 69 25 09
www.upplandsmuseet.se

Innehåll

Inledning	6
Bakgrund	6
Arbetsföretag	7
Undersökningsresultat	8
Sammanfattning	15
Administrativa uppgifter	16
Referenser	16

Arbetsföretag

Efter den arkeologiska kontrollen invändigt fortsatte arbetet med yttre schaktningar för dränering, dagvatten, el och värmekulvert. Arbetena påbörjades under augusti månad med schakt för RWC-byggnaden medan schakt för ledningar mm avslutades under november månad 2006.

Först skedde schaktningar kring RWC för vatten, avlopp och värme. Därefter drogs en el- och värmekulvert upp mot kyrkans sydvästra hörn. Ett smalare schakt för åskledare förlades runt hela kyrkan, där även ett dagvattenschakt togs upp (fig 2). Schaktningsarbetena avslutades med elledningarna från klockstapeln byttes ut varefter de nya förlades i det gamla schaktet.

Figur 2. Situationsplan med olika schakt runt kyrkan markerade. Till höger ligger RWC med schakt genom bogårdsmurens grind fram till kyrkans sydvästra hörn. Parallellt med åskledarschaktet ligger ett schakt för dagvatten. Det var i samband med schaktningar för detta som grundstenar framkom. Ljusblå färg markerar bogårdsmuren och mörkblå linje dagvattenschaktets placering. Det sydöstra schaktet ut under bogårdsmuren blev inte av utan dagvattenschaktet förlades i söder framför kyrkan ner mot grinden i bogårdsmuren i väster. De röda stenarna i öster markerar A1, stödmur och de andra i väster A2, vapenhuset.

Undersökningsresultat

De första inledande schaktningarna gjordes för grunden till RWC (fig 3-4). I samband med kontrollen av dessa framkom inga äldre lämningar, ej heller spår efter gravar som kunde vara placerade utanför kyrkomuren.

Figur 3. Stommen till RWC uppförd och större delen av ledningsschakten runt byggnaden är gjorda.

Figur 4. Strax sydost om RWC möttes ett större antal ledningar av olika slag.

De övriga schakten för matning av el och värme till kyrkan samt åskledarschaktet uppvisade inga spår efter äldre lämningar. Samma resultat blev det vid schaktningarna från klockstapeln ner mot kyrkan (fig 5-6).

Figur 5. Schaktet för åskledare på östra sidan om kyrkan.

Figur 6. Den första delen av elschaktet från klockstapeln ner mot kyrkan. Klockstapeln ligger inom gravfältet Raä 71 , vilket medförde att även detta schaktningsarbete skedde under arkeologisk övervakning.

I och med att man valde att förlägga dagvattenledningen på södra sidan om kyrkan, istället för att gå öster ut genom bogårdsmuren, framkom två partier med grundstenar.

Den första anläggningen A1, var en stödmur, ca sex meter lång, varav tre meter fanns kvar intakt vid besiktningstillfället. Denna stödmur har troligen utgjort yttre begränsning för den stödbank som lagts upp mot kyrkans sydmur. Stenarna låg i lerblandad mylla med inslag av enstaka tegelflis, benrester, enstaka spikar samt en del kalkbruk. På insidan av muren fanns en del lösa stenar (fig 2 och 7-8). Eventuellt har denna stenrad, stödmur, tillkommit i samband med den stora grundförstärkning som gjordes 1941 då en stor del av området kring väggarna stabiliserades.

Figur 7. Dagvattenschaktet söder om kyrkan sett från öster. Strax bakom spaden finns ett antal av de stenar som utgjort begränsningen för den stödmur som varit yttre begränsning för jordbanken som ligger mot kyrkans sydvägg.

Figur 8. Detalj av stenarna i störmuren, sett från sydväst.

Väster om A1, framkom större stenar direkt under markytan. Dessa är med all sannolikhet rester efter ett tidigare vapenhus på platsen. Denna anläggning kom att få beteckningen A2, vapenhus. Enligt Norberg fanns tidigare ett vapenhus av trä framför sydportalen. Detta troligen medeltida vapenhus, flyttades 1666 till den sk. lillkyrkan och ett nytt uppfördes. Detta senare vapenhus skall ha rivits 1843 (Norberg 1953). Det sista skall enligt uppgift varit uppfört i sten (fig 9-10).

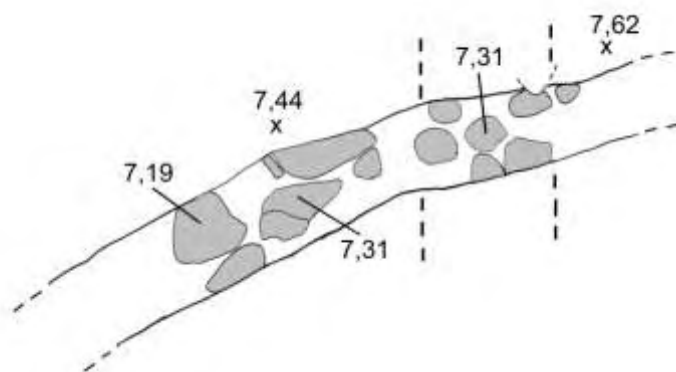
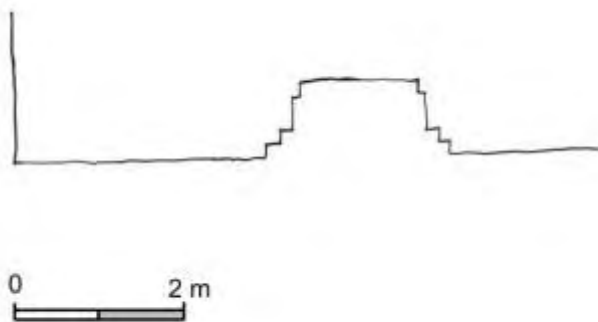

Figur 9. Uppsala-Näs kyrka omkring 1700. Efter träsnitt i J. Peringskiöld, Monumenta Ullerakerensia 1719. Ur Norberg 1953.

Figur 10. Uppsala-Näs kyrka omkring år 1680. Teckning av J. Hadorph. Ur Smedberg 1975.

De två tidiga avbildningarna visar på ett vapenhus av sten, som är relativt långsträckt i förhållande till bredden. Då kyrkan är 21 m lång kan bredden på vapenhuset enligt bilderna uppskattas till ca 6 meter. Detta kan jämföras med de stenar som framkom i dagvattenschaktet (fig 11-15). Då ser man att vapenhuset, om kyrkans västra vägg gått i ett med vapenhusets västra vägg, haft en bredd av ca 6,5 meter.

Figur 11. Schaktet söder om kyrkan med de stenar som framkom. I östra delen av schaktet tolkades stenarna till att vara rester efter vapenhusets östra vägg, medan de andra stenarna i väster som var flata har utgjort golv. Några rester efter ett västra vägg, fanns inte bevarat.

Figur 12. Översikt av ledningsschaktet med kyrkan i bakgrunden, från sydväst. De flata stenhällarna som troligen utgjort golvyta i vapenhuset syns mitt i bilden.

Figur 13. Schaktet från sydost. I förgrunden syns de stenar som troligen är resterna efter grunden till vapenhusets östra vägg. I bakgrunden syns golvhällarna.

Figur 14. Samma schakt från sydväst. I förgrunden av schaktet åt väster fanns inga flera stenar som kan ha utgjort grunden till vapenhusets västra väggliv.

Figur 15. Detalj av de flata stenar som troligen utgjort golvbeläggning i vapenhuset.

Utifrån ovanstående resultat kan en smärre rekonstruktion av vapenhusets utbredning låta sig göras. Av de äldre bilderna tycks det som om kyrkan och vapenhusets västra väggar ligger i liv med varandra. Trots att den västra grunden efter vapenhuset inte påträffades i schaktet får man en uppfattning om det tidigare vapenhusets storlek (fig 16). Fram träder en byggnadsdel av relativt stora proportioner. Vapenhuset tycks ha haft yttermått med en bredd av ca 6,5-7 m och en längd av ca 9 meter. Invändig yta har legat på drygt 30 m².

Figur 16. Plan över kyrkan med en tänkt utbredning av vapenhuset markerad med mörkröd linje.

Sammanfattning

I samband med ledningsschaktningar invid Uppsala-Näs kyrka genomförde Upplandsmuseet mellan augusti och november 2006 en schaktningsövervakning. Vid schaktningsarbetet framkom spår efter en stödmur utanför kyrkans södra vägg, samt grundrester efter det tidigare vapenhuset som revs 1843.

Administrativa uppgifter

<i>Plats:</i>	Uppsala-Näs kyrka, Uppsala kommun
<i>Undersökningstyp:</i>	Schaktningsövervakning
<i>Orsak:</i>	Utvändiga schaktningsarbeten för VA ledningar mm.
<i>Undersökningsperiod:</i>	Augusti – november 2006
<i>Personal:</i>	Bent Syse, Upplandsmuseet
<i>Upplandsmuseets projnr:</i>	8213
<i>Upplandsmuseets dnr:</i>	Ar-1236-2006
<i>Beställare:</i>	Balingsta Pastorat
<i>Länsstyrelsens beslut:</i>	2006-09-18
<i>Länsstyrelsens dnr:</i>	433-5613-06
<i>Dokumentationsmaterial:</i>	Förvaras i Upplandsmuseets arkiv
<i>Fynd:</i>	Inga fynd påträffades

Referenser

Litteratur

- Norberg, R. 1953. Uppsala-Näs Kyrka. I: Upplands kyrkor. Konsthistorisk vägledning, Del IV. Red: Wilcke-Lindqvist, I. Stiftsrådet i Uppsala ärkestift. Uppsala.
- Olsson, R. 2006. Arkeologisk schaktningsövervakning. I de dödas närhet. Grundförstärkning och ombyggnation i Uppsala-Näs kyrka. Uppsala-Näs socken, Uppsala kommun, Uppland. Rapport 2006:20, arkeologiska avdelningen. Upplandsmuseet.
- Smedberg, G. 1975. Uppsala-Näs Kyrka. Upplands kyrkor -41 A. Red: Kilström, B.I. Ärkestiftets kyrkoråd. Strängnäs.